

富士の風や扇に
のせて江戸土産

馬に寝て残夢月

遠し茶のけぶり

行はるや鳥啼うもの

目は泪

山も庭もうごさ入るや

夏坐敷

有難や雪をかほらす

南谷

石山の石より白し秋

の風

四方より花吹入て湯

の海

猪もともに吹るる

野分哉

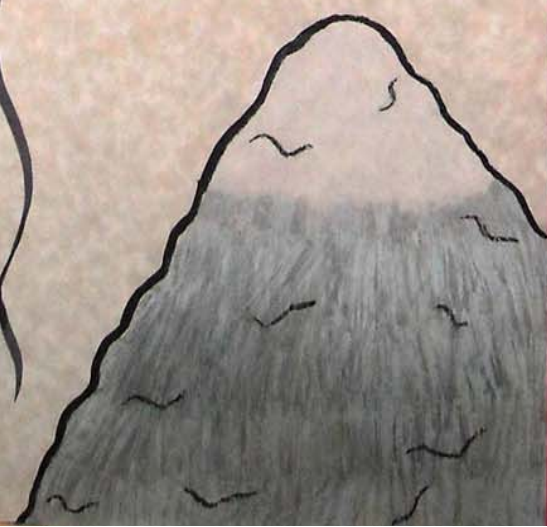
三日月の地はおぼ

る也蕎麦の花

しろ露もこぼさぬ萩

のうねり哉

松尾芭蕉

ΜΑΤΣΟΥΟ ΜΠΑΣΟ

Μόνο τα όνειρά μου συνεχίζουν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΛΑΝΑΣ

ΜΑΤΣΟΥΟ
ΜΠΑΣΟ

Μόνο
τα όνειρά μου
συνεχίζουν.

&

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΛΑΝΑΣ

Πάει κι αυτό το φθινόπωρο. Ένα σύννεφο κι ένα πουλί
μεγαλύτερος.

Άσπρισαν τα μαλλιά τους, χρειάζονται μπαστούνια πια.
Πήραν το δρόμο για το νεκροταφείο, οικογενειακώς.

Ανήμερα του Βούδα, οι προσευχές τρίζουν στα γέρικα
χέρια.

Σήμερα - μέρα των ψυχών - βρήκες να σκεφτείς πως δεν
αξίζει τίποτε η ζωή σου;

Τι καθαρό φεγγάρι! Και να το σέρνει έτσι στη σκόνη
αυτός ο μοναχός!

Λυσομανούσε παγωνιά το φθινόπωρο όλη νύχτα πίσω
από τα βουνά.

Μπλε το πέλαγος, βαθύ, φουρτουνιασμένο. Το φεγγάρι
κουτσοπίνει το κρασί του με το κύμα.

Νυχτώνει. Οι μοναχοί στηρίζουν τα χέρια τους στα
γόνατα κι ανατέλλουν ξυρισμένα κεφάλια.

Αργά ή γρήγορα, πίσω απ' αυτή την πόρτα που
σκέπασαν τα χόρτα, μια νέα γενιά θα μεγαλώνει
κούκλες.

Τώρα που κοιτάζω το φεγγάρι... κανείς δεν ήταν τόσο
ωραίος στη χθεσινή γιορτή.

Το φθινόπωρο τσιρίζει ψύχρα κάθε φορά που ανοίγει
πόρτα.

Χόρτασαν θύελλα τα κόκαλά μου. Τώρα φτάνει να
σιεφτούν αέρα και περονιάζουν.

Αν είναι θλίψη ένας πίθηκος που κλαίει, τι είναι ένα παιδί
χαμένο μεσ' στη θύελλα.

Ξεπάγιασαν φθινόπωρο στα χείλια μου οι λέξεις.

Φεύγω κι αφήνω πίσω μου δυο φθινόπωρα αγάπη.

Τι πάει να πει ήρθε ο καιρός του θερισμού; Το καπέλο
μου μόλις που χορτάρισε.

Μεσάνυχτα: η δροσιά δανείζεται ύπνο από το σιάχτρο.

Το απόγευμα τραβάει ολομόναχο το δρόμο.

Το φθινόπωρο βαθαίνει. Επιπλέει ακόμη ο διπλανός
μου;

Πες «μ' έχουν κουράσει τα παιδιά» κι αν ξαναδείς
λουλούδια...

Δεν πέθανα. Πάντα είναι απόγευμα, όταν τελειώνουν τα
ταξίδια.

Όπου να' ναι θα πεθάνει το τζιτζίκι. Μόνο η φωνή του
δε φαίνεται ν' ανησυχεί.

Γαλήνη. Μόνο το τζιτζίκι ακονίζει τη φωνή του στα
βράχια.

Ένας γρύλος: η αβάσταχτη σιληρότητα να περάσεις τη
ζωή σου μ' ένα κράνος στο κεφάλι.

Στο βουστάσιο, το κουνούπι βουίζει σκοτάδι καταπάνω
στην αφόρητη ζέστη.

Το κοράκι: σκονισμένος μετανάστης στη γύμνια ενός
κλαδιού.

Ύστερα από μια στιγμή μελαγχολίας, ο κορμοράνος
ρίχνεται με απίστευτη όρεξη στο ψάρεμα.

Κλαίνε οι αράχνες; Τι πάει να πει: ο αέρας κελαηδάει;

Όσο υπέροχο κι αν είναι το φεγγάρι, το σκουλήκι
δουλεύει μυστικά στην καρδιά.

Μια μπανανιά μέσα στη μπόρα. Οι σταγόνες της βροχής
ηγούν σκοτάδι.

Στον κήπο τα χρυσάνθεμα μοσχοβολάνε. Δίπλα, μια
σκισμένη σαγιονάρα. Μόνο η σόλα.

Μοσχοβολάνε αρχαίους Βούδες τα χρυσάνθεμα.

Παράξενο λουλούδι ο ουρανός του φθινοπώρου.

Μη με μιμείσαι. Δεν είμαστε από το ίδιο πεπόνι.

Μετά από τόσα λουλούδια, κάτι γλυτσίνες έμειναν για τα
ποιήματά μου.

Μέσα στη νύχτα, η φλόγα ξεψυχάει παγωμένο λάδι.

Η θάλασσα σκοτεινίασε. Η φωνή της αγριόπαπιας
ασπρίζει ανεπαίσθητα.

Αχ, το χορτάρι του καλοκαιριού! Ό,τι απόμεινε απ' τα
μεγαλεπήβολα όνειρα των πολεμιστών.

Ένας έρημος δρόμος: νυχτώνει.

Κάποτε-κάποτε, τα σύννεφα θέτουν εκτός υπηρεσίας
τους ρεμβαστές του φεγγαριού.

Ήρθε η άνοιξη. Πρωί-πρωί, η ομίχλη σαβανώνει έναν
ανώνυμο λόφο.

Ένα βατράχι λύνει τη γλώσσα του νερού. Κι είναι παλιά,
σοφή η λιμνούλα.

Η άνοιξη αποχωρεί. Τα πουλιά θρηνολογούνε στα
μάτια των φαριών.

Φυσάει ένας άνεμος πιο γυμνός κι από τα βράχια.

Σηκώνει κι αγριογούρουνο αυτός ο αέρας!

Άνθισαν οι γαριφαλιές κι επάνω...ένα φεγγάρι! Απόψε
ακόμη και οι πόρνες το έριξαν στον ύπνο.

Καθώς περνούν τα χρόνια ο πίθηκος φοράει μάσκα
πιθήκου.

Στο βάθος της κοιλάδας, ο κορδαλλός κελαηδάει τη
διακήρυξη της ελευθερίας του.

Έβρεξε σήμερα. Η μαϊμού είχε ένα βλέμμα! Σαν να
'λεγε : δώστε μου κάποιος ένα πανωφόρι.

Ο αγρότης μουρμουρίζει φυτεύοντας το ρύζι. Εδώ
ριζώνουν τα τραγούδια.

Το άλογό μου καλπάζει στα χωράφια. Είμαι κι εγώ μεσ'
στην εικόνα! Ακούτε;

Κάποτε, σ' ένα ταξίδι, ξαπλωμένος κάτω από μια
ανθισμένη κερασία, ένωσα μέρος μιας θεατρικής
παράστασης.

Ανήκω στους ανθρώπους που τρώνε πρωινό,
απολαμβάνοντας το μεγαλείο της αυγής.

Την διακρίνω καθαρά. Μια γερόντισσα άγνωστη,
χαμένη. Μοναδικός αυτόπτης μάρτυς το φεγγάρι.

Στο φως της μέρας, η πυγολαμπίδα είναι ένα έντομο
όπως όλα.

Μεσ' στο σκοτάδι, ένα ολόκληρο κοπάδι γηρατειά
κρύβονται στην αγκαλιά μου.

Βγες έξω να δεις πώς ανθίζουν τα λουλούδια στη
φτώχεια.

Όταν φυτεύουν ρύζι, τραγουδούν. Γι' αυτό τα τραγούδια
του χωριού είναι πάντα καλύτερα απ' τα τραγούδια της
πόλης.

Αρρώστησα . Μόνο τα όνειρά μου συνεχίζουν το ταξίδι
σ' αυτή την ερημιά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το 1681, σε μια εξοχή του Έντο, του σημερινού Τόκιο της Ιαπωνίας, υπήρχε ένα μικρό και άνετο σπίτι. Έξω από την πόρτα του βρισκόταν μια μπανανιά. Την είχε φυτέψει κάποιος κάτοικος της περιοχής, για να ευχαριστήσει τον άνθρωπο που του έμαθε την τέχνη του Χαΐκού. Ο δάσκαλος της ποίησης είχε μετακομίσει στο σπίτι πριν από λίγο καιρό και το αναπάντεχο δώρο τον γέμισε χαρά. Ήταν 36 χρόνων κι ένιωθε μέσα του πως μοιάζει με αυτό το δέντρο που σεικόταν έξω από την πόρτα του, όπως εκείνος στη μέση του δρόμου της ζωής. Τα μεγάλα φύλλα της μπανανιάς, ανατρίχιαζαν με το παραμικρό φύσημα της θαλασσινής αύρας. Τα μικρά λουλούδια της ήξεραν πως δεν θα κάνουν ποτέ καρπό στο κλίμα της Ιαπωνίας. Ήταν ένα παντελώς άχρηστο δέντρο κι όμως τόσο όμορφο. Το ίδιο κι εκείνος. Ζούσε μόνος. Τα βράδια που δεν είχε κανένα συντροφιά του, καθόταν κι άκουγε τον άνεμο. Όταν έβρεχε, η μοναξιά γινόταν πιο βαθιά. Οι σταγόνες της βροχής χτυπούσαν στη στέγη και ο ήχος τους έμοιαζε παράξενα αρμονικός, γεμάτος φύλλα και σκοτάδι.

«Μια μπανανιά μέσα στη μπόρα. Οι σταγόνες της βροχής ηχούν σκοτάδι».

Το παραπάνω Χαΐκού βεβαιώνει την πνευματική συγγένεια του ποιητή με το δέντρο. Μερικοί από τους σπάνιους επισκέπτες του μπόρεσαν να την διαπιστώσουν από κοντά. Κάποιοι άλλοι δεν είδαν τίποτε περισσότερο από ένα αναγνωριστικό σημάδι, στην πόρτα ενός σπιτιού. Αργότερα, άρχισαν να λένε το μέρος «Μπασό», δηλαδή μπανανιά. Το παρατσούκλι δεν άργησε να κολλήσει στον κάτοικο του

σπιτιού που έμελλε να γίνει γνωστός σαν «Δάσκαλος Μπασό». Περισσότερο να πούμε πως του άρεσε και το κράτησε μέχρι το θάνατό του.

Λίγα πράγματα είναι γνωστά για τη ζωή του Μπασό, πριν έρθει να ζήσει σε αυτό το σπίτι. Λένε πως γεννήθηκε το 1644 κοντά στο Ουένο της επαρχίας Ίγια, διακόσια χιλιόμετρα δυτικά του Έντο. Όταν ήταν μικρός, είχε διάφορα ονόματα, μεταξύ των οποίων και Κινσάκιου. Είχε ένα μεγαλύτερο αδελφό και τέσσαρες αδελφές. Το μόνο που ξέρουμε για τη μητέρα του, είναι πως καταγόταν από παλιά οικογένεια του Ουένο. Παρόλο το σεβασμό που απολάμβανε, η οικογένειά του δε διέθετε την οικονομική επιφάνεια που θα μπορούσε να του εξασφαλίσει κάποιο σπουδαίο μέλλον. Ο νεαρός Μπασό ξεκίνησε την επαγγελματική ζωή του, μπαίνοντας στην υπηρεσία ενός κατά δύο χρόνια μεγαλύτερού του, άρχοντα. Ο Τόντο Γιοσιτάντα υπήρξε πολύ καλός με τον Μπασό. Έγιναν φίλοι και άρχισαν να μοιράζονται το κοινό τους πάθος για το Χαϊκού. Ο Γιοσιτάντα είχε αρκετές γνώσεις επί του θέματος. Ο Μπασό φαίνεται πως εκμεταλλεύτηκε αυτές τις γνώσεις και σύντομα άρχισε να γράφει με το ψευδώνυμο «Σομπό». Το παλιότερο ποίημά του που γνωρίζουμε χρονολογείται από το 1662. Το 1664 δύο διὰ του ποιήματα και ένα του Γιοσιτάντα συμπεριλήφθηκαν σε μια ανθολογία που εκδόθηκε στο Κιότο. Η ζωή του Μπασό διαγραφόταν εξαιρετικά ήσυχη. Μπορούσε να παραμείνει ένας χαμηλόβαθμος σαμουράι και να γράφει Χαϊκού τις ελεύθερες ώρες του. Εξάλλου είχε ήδη μεγαλώσει και διέθετε πια το στρατιωτικό του όνομα: Ματσούο Μινεφούσα. Όμως, το καλοκαίρι του 1666, μια σειρά από συμπτώσεις άλλαξε τη ζωή του. Ο Γιοσιτάντα πέθανε ξαφνικά. Ο

μικρότερος αδελφός του άρχοντα έδωσε στον Μπασό τη διοίκηση της φρουράς και τη γυναίκα του πρόωρα χαμένου αρχηγού του. Μετά από λίγο καιρό ο Μπασό εγκατέλειψε την ιδιαίτερη πατρίδα του και άρχισε να περιπλανιέται. Έγιναν αρκετές υποθέσεις για τους λόγους που τον οδήγησαν στη φυγή. Μία από αυτές αναφέρεται στην ευνόητη θλίψη του για το θάνατο του φίλου στον οποίο ήταν εξαιρετικά αφοσιωμένος. Λέγεται πως θέλησε να αυτοκτονήσει για να συντροφεύει τον Γιοσιτάντα στο θάνατο, αλλά ο κώδικας των σαμουράι το απαγόρευε. Κάποια άλλη υπόθεση αναφέρεται στο γεγονός ότι ο Μπασό δεν έβλεπε το μέλλον του να διαγράφεται αισιόδοξο, ανάμεσα στους σαμουράι του αδελφού του Γιοσιτάντα. Οι πολεμιστές αυτοί είχαν το δικό τους κλειστό κύκλο και συμπεριφέρονταν κάπως εχθρικά. Όπως και να έχει, η καριέρα του Μπασό ως σαμουράι έκλεισε με το θάνατο του άρχοντά του.

Τα επόμενα πέντε χρόνια είναι σιωπινά. Επικρατεί η άποψη πως πήγε στο Κιότο κι από εκεί στην πρωτεύουσα, όπου σπούδασε φιλοσοφία, ποίηση και καλλιγραφία. Ήταν ακόμη νέος και φυσικά θα πίστευε πως μια καλή μόρφωση θα μπορούσε να εξασφαλίσει το μέλλον του. Κατά πάσα πιθανότητα, τα ταξίδια και οι πολύ διαφορετικές εμπειρίες τον τραβούσαν σαν μαγνήτης. Δεν απέφυγε ακόμη και τη γνωριμία του ομοφυλοφιλικού έρωτα. Όμως το ενδιαφέρον του για την ποίηση δεν το έχασε ποτέ. Μια ανθολογία που κυκλοφόρησε το 1667, περιλαμβάνει τριάντα ένα ποιήματά του και μέχρι το 1669 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε, καθώς όλο και περισσότεροι ανθολόγοι ενδιαφέρονταν για τους στίχους του. Το όνομά του έγινε γνωστό στον περιορισμένο κύκλο των ποιητών της πρωτεύουσας. Οι συγγραφείς της ιδιαίτερης πατρίδας του άρχισαν να τον σέβονται. Έτσι, όταν αποφάσισε να επιμεληθεί ένα βιβλίο με Χαϊκού, ζήτησαν να συμμετάσχουν περισσότεροι από τριάντα ποιητές. Αν και ο ίδιος συμμετείχε παρά μόνο με δύο Χαϊκού, το βιβλίο αυτό, που λεγόταν «Το παιχνίδι με τα όστρακα» σημείωσε μεγάλη επιτυχία και τον ανέδειξε ως αυθεντία της λόγιας και λαϊκής

ποίησης. Την άνοιξη του 1672 αποφάσισε να εγκατασταθεί στο Έντο. Δε γνωρίζουμε το λόγο, αλλά ίσως θέλησε να αξιοποιήσει τη μόρφωσή και τη φήμη του με καλλίτερο τρόπο.

Τα επόμενα οκτώ χρόνια είναι επίσης σκοτεινά. Φημολογείται πως έμενε στα σπίτια των χορηγών του. Τον πρώτο καιρό δε φαίνεται να πέρασε καλά. «Τη μια στιγμή αποφάσιζα να παρατήσω την ποίηση και την άλλη να γράψω όσο περισσότερη μπορώ, μέχρι να γίνω διάσημος. Οι πιο αντιφατικές ιδέες περνούσαν από το μυαλό μου, μάχονταν μεταξύ τους και κατέστρεφαν την ψυχική μου ηρεμία» γράφει ο ίδιος. Σημασία έχει πως συνέχισε να γράφει. Το Καλοκαίρι του 1675 κλήθηκε να συμμετάσχει σε έναν διαγωνισμό ποίησης. Τώρα χρησιμοποιούσε το ψευδώνυμο Τόσέι. Μετά από μια σύντομη επίσκεψη στην ιδιαίτερη πατρίδα του, άρχισε να αφιερώνει περισσότερο χρόνο στο γράψιμο. Είχε αποφασίσει να γίνει γνωστός σε όλη τη χώρα. Η δουλειά του εμφανιζόταν όλο και συχνότερα σε διάφορες ανθολογίες και η φήμη του μεγάλωνε. Έφτασε μάλιστα, να μοίρασε στους γνωστούς του ένα μικρό βιβλίο με Χαϊκού, πράγμα επιτρεπτό μόνο σε καταξιωμένους δασκάλους της ποίησης. Το Χειμώνα της επομένης χρονιάς έκανε δύο διαγωνισμούς ποίησης που εκδόθηκαν με τον τίτλο «Διαγωνισμοί Χαϊκού σε δέκα οκτώ κύκλους». Το καλοκαίρι του 1680 εκδόθηκε το βιβλίο «Τα καλύτερα ποιήματα των διαγωνισμών του Τόσέι» και έγινε πια γνωστό πως ο Μπασό ήταν ένας μεγάλος δάσκαλος του Χαϊκού με σημαντικούς μαθητές. Τον επόμενο χειμώνα, οι μαθητές του έχτισαν εκείνο το μικρό εξοχικό σπίτι και μετά από μερικούς μήνες κάποιος φύτεψε την μπανανιά. Ο καταξιωμένος Μπασό, για πρώτη φορά στη ζωή του είχε δικό του σπίτι.

Από το σπίτι έμεινε ευχαριστημένος. Όχι όμως και από τη ζωή του. Είχε φήμη και άνεση, μα ένωθε εντελώς άδειος μέσα του. Κάποτε είχε ένα σκοπό κι αγωνιζόταν. Τώρα είχε πετύχει αυτό που ήθελε και δε χρειαζόταν να αγωνιστεί. Περιστοιχιζόταν από φίλους, γνωστούς, μαθητές και χορηγούς, αλλά ήταν τόσο μόνος. «Όταν κοιτάζω το φεγγάρι και σκέφτομαι πώς κατάντησε η ζωή μου, νιώθω μιαν αφόρητη μοναξιά. Θέλω να φωνάξω πως είμαι μόνος, αλλά ξέρω πως δε θα με πιστέψει κανείς» έγραφε στο περιθώριο κάποιων ποιημάτων εκείνης της εποχής.

Τότε ήταν που αποφάσισε να ασχοληθεί με το Ζεν. Μπήκε κάτω από την καθοδήγηση του μοναχού Μπουτσό (1642-1715), που είχε καταλύσει κοντά στο σπίτι του. Όμως ο ψυχικός σπαραγμός του συνεχιζόταν και τα δύο επόμενα χρόνια θα γινόταν αφόρητος. Το 1682 το σπίτι του κάηκε στη μεγάλη πυρκαγιά της περιοχής. Είχε μείνει πάλι στο δρόμο και η ιδέα πως ο άνθρωπος είναι ένα πλάσμα καταδικασμένο να περιπλανιέται συνεχώς, έγινε στοιχείο της σιέφης του. Μερικούς μήνες αργότερα, πληροφορήθηκε το θάνατο της μητέρας του. Τώρα πια δεν ήταν μόνο χωρίς σπίτι, αλλά και χωρίς γονείς, αφού ο πατέρας του είχε πεθάνει το 1656. Όμως, όσο η φήμη του μετρούσε, αυτός και οι μαθητές του ευημερούσαν. Το καλοκαίρι του 1863 εξέδωσαν την ανθολογία «Κούφια Κάστανα». Λίγο τα λαϊκά θέματά της και η αυστηρότητα της διατύπωσης, λίγο ένα κάποιο κινεζικό άρωμα που τη διαπερνούσε, η ανθολογία αυτή έκανε ξεχωριστή αίσθηση και απομάκρυνε τον Μπασό από τα ποιητικά δεδομένα της εποχής του.

Το χειμώνα της ίδιας χρονιάς, επιστρέφοντας από την επαρχία Κάι, όπου είχε μείνει μερικούς μήνες, βρέθηκε μπροστά σε ένα καινούργιο σπίτι. Οι φίλοι, οι γνωστοί και οι μαθητές του το είχαν ετοιμάσει όσο έλειπε. Τους έδειξε τη χαρά του, αλλά δεν μπόρεσε να ξεφύγει από το μόνιμο πια σύντροφό του: τη μελαγχολία. Από καιρό, είχε συνειδητοποιήσει πως η ζωή του αποτελούσε μια διαρκή πνευματική αναζήτηση και πως η περιπλάνηση ήταν η μοίρα

του. Γι' αυτό, το φθινόπωρο του 1684 πήρε πάλι τους δρόμους. Ταξίδια είχε κάνει πολλά. Όλα όμως σχετιζόνταν με την αναζήτηση καλύτερων ευκαιριών ζωής. Τώρα θα ταξίδευε με σκοπό να αναζητήσει βαθύτερες πνευματικές ευκαιρίες. Ήθελε να γνωρίσει το θάνατο και να συμφιλιωθεί μαζί του. Επισκέφτηκε τις επαρχίες που απλώνονταν ανάμεσα στο Έντο και στο Κιότο, ώσπου έφτασε στην ιδιαίτερη πατρίδα του. Εκεί ξανάσμιξε με τους παλιούς γνωστούς και ο μεγάλος αδελφός του τού έδωσε μια τούφα από τα μαλλιά της μητέρας του. Ύστερα από μερικές μέρες, έφυγε πάλι και αυτή τη φορά επισκέφτηκε έναν απομονωμένο, ορεινό ναό. Εκεί έγραψε τα λυρικά ποιήματα της συλλογής «Ο ήλιος του χειμώνα» που καθιέρωσαν το προσωπικό του ύφος. Την Πρωτοχρονιά την πέρασε στην πόλη που γεννήθηκε και ύστερα από μια σύντομη επίσκεψη στο Κιότο, επέστρεψε στο Έντο.

Το ταξίδι, που κράτησε έναν ολόκληρο χρόνο, τον άλλαξε και τον έκανε να νιώσει πάλι δυνατός. Είχε ξαναδεί τους παλιούς γνωστούς του και είχε κάνει πολλές νέες γνωριμίες. Τις εμπειρίες του τις μετέφερε στα καινούργια ποιήματά του. Τώρα μπορούσε να ξεκουραστεί. Έμεινε δυο ολόκληρα χρόνια, παίζοντας το ρόλο του γέρου και κουρασμένου ανθρώπου. Τα ποιήματα εκείνης της εποχής είναι γεμάτα με υπέροχες εικόνες από τη φύση. Η ψυχική του διάθεση φαίνεται στο παρακάτω κείμενο από το ημερολόγιό του: «Κάποιος Σορά έχει δίπλα μου το εξοχικό του και με επισκέπτεται συχνά. Όταν μαγειρεύω, εκείνος φροντίζει τη φωτιά και τα απογεύματα μου κρατάει συντροφιά πίνοντας τσάι. Είναι ήσυχος και ευχάριστος άνθρωπος. Μπορώ να πω πως είναι ο καλύτερος φίλος μου. Ένα απόγευμα που είχε χιονίσει πολύ, ήρθε να μου κάνει παρέα κι εγώ έγραψα αυτό το Χαϊκού: *Αν ανάψεις εσύ τη φωτιά, εγώ θα σου χαρίσω...έναν χιονάνθρωπο!*» Η φωτιά στην οποία αναφέρεται, είναι για το τσάι. Όσο ο Σορά θα το ετοιμάζει, ο Μπασό θα βγει στην αυλή, θα ξαναγίνει παιδί και θα φτιάξει ένα μεγάλο χιονάνθρωπο. Ύστερα θα πιουν το τσάι τους, κοιτάζοντάς τον από το παράθυρο. Η ιδέα

αυτή διαθέτει μια γαλήνη που σπάνια είχε ο Μπασό στη διάρκεια της ανήσυχης ζωής του. Το φθινόπωρο του 1867, μαζί με τον καινούργιο φίλο του κι έναν μοναχό, επισκέφτηκαν την Κασίμα, κέντρο του Σιντοϊσμού, για να δουν την πανσέληνο. Όμως, μια ξαφνική βροχή ανέτρεψε το σχέδιό τους. Μπορεί να μην είδαν την πανσέληνο, αλλά συνάντησαν τον παλιό δάσκαλο του Μπασό, τον μοναχό Μπουτσό.

Δυο μήνες αργότερα, ο Μπασό ξεκίνησε για ένα ακόμη ταξίδι. Τώρα πια ήταν ένας διάσημος ποιητής, με μεγάλο κύκλο θαυμαστών. Με την ευκαιρία του ταξιδιού, του έστειλαν πολλά αποχαιρετιστήρια δώρα, μεταξύ των οποίων και ποιήματα. Τα ποιήματα αυτά εκδόθηκαν αργότερα, με τον τίτλο «Οι στίχοι του αποχαιρετισμού».

Το ταξίδι αυτό υπήρξε το μεγαλύτερο, το πιο γόνιμο και το πιο ευχάριστο. Έγραψε πολύ, επισκέφτηκε τα σημαντικότερα μέρη της πατρίδας του, δοξάστηκε σαν ποιητής απ' άκρη σ' άκρη της Ιαπωνίας. Δεν σταμάτησε να περιπλανιέται, μέχρι το χειμώνα του 1691. Όταν αποφάσισε να επιστρέψει, οι θαυμαστές του τον υποδέχθηκαν με χαρά και είχαν ήδη έτοιμο ένα τρίτο σπίτι, αφού το δεύτερο ο ποιητής το είχε ξεφορτωθεί φεύγοντας. Τώρα ήλπιζαν πως θα τον κρατήσουν για πάντα κοντά τους. Του βρήκαν υπηρέτη και γυναίκα. Επρόκειτο για μια παλιά του αγαπημένη, ιδιαίτερα ασθενική και επιπλέον μητέρα ενός ολόκληρου στρατού μικρών παιδιών. Άγνωστοι θαυμαστές πηγαινοέρχονταν καθημερινά και ζητούσαν να τον γνωρίσουν. Οι φίλοι, οι μαθητές και οι γνωστοί, μπεινόβγαιναν όλη-μέρα στο σπίτι. Ο Μπασό έχασε την ψυχική γαλήνη του. Τότε ήταν που έγραψε:

«Καθώς περνούν τα χρόνια ο πίθηκος φοράει μάσκα πιθήκου».

Ποίημα πικρόχολο που εκφράζει μίαν απελπισμένη επιθετικότητα για το ασφυκτικό πρόγραμμα των επισκέψεων και των «δημοσίων δραστηριοτήτων». Πάνω στη σύγχυσή του δοκίμασε να σταματήσει

κάθε ενασχόληση με την ποίηση, αλλά αυτό δεν μπορούσε να γίνει παρά «μόνο με στίχους» όπως έγραψε ο ίδιος. Αργά-αργά εκδήλωσε έναν άκρατο μηδενισμό. Έγινε ποιητής για να ανοιχτεί προς την ελευθερία της ψυχής και η ποίηση τον σκιάβωσε, τον καθήλωσε με τα δεσμά των ανθρωπίνων συναναστροφών. Αφού λοιπόν δεν μπορούσε να σταματήσει μέσα του την ποίηση, θα έπρεπε να σταματήσει τις επαφές με τους ανθρώπους. Το φθινόπωρο του 1963, δήλωσε: «Όταν έρχονται εδώ, δεν έχουν τι να πουν. Όταν πηγαίνω σ' εκείνους, δεν έχω τι να πω. Δεν ξέρω τι άλλο θα μπορούσα να κάνω, παρά να κλείσω την πόρτα μου και να μείνω με μόνο σύντροφο τη μοναξιά, με μόνη περιουσία τη φτώχεια». Από εκείνη τη μέρα, μέχρι και το θάνατό του, το 1994, θα αφιερωθεί στο διαλογισμό, κάνοντας κέντρο της σκέψης του τη «διαύγεια», μια ιδέα που θυμίζει πολύ έντονα τη δυτική φαινομενολογική «διαύγηση». Ο άνθρωπος ζει σε έναν κόσμο φαινομένων που όσο πιο κοντά του βρίσκονται, τόσο πιο σκοτεινός είναι. Πρόκειται για μια πολύ περίεργη κατάσταση. Αυτό που θα έπρεπε να είναι το πιο άμεσα κατανοητό, χάνει το νόημά του, λόγω της προφάνειάς του, σαν τα γυαλιά μας που τα ψάχνουμε, ενώ είναι στην άκρη της μύτης μας. Στην πραγματικότητα, αυτό συμβαίνει επειδή δεν βλέπουμε τον κόσμο, αλλά βλέπουμε μέσω του κόσμου. Όσο πιο «διαφανές» είναι το οπτικό μας μέσο, δηλαδή οι ιδέες μας, οι αντιλήψεις μας, τόσο μεγαλύτερη είναι η έλλειψη συνείδησης της πραγματικότητας. Απλά ζούμε μέσα της σαν ψάρια στο νερό. Έρχεται όμως μια στιγμή που κάποια ιδέα γίνεται δύσχρηστη και μας κάνει να διαπιστώσουμε πως βλέπουμε πίσω από έναν φακό που διαθλά τα φαινόμενα. Τότε πρέπει να ξεχάσουμε ό,τι ξέρουμε και να προσπαθήσουμε να δούμε τα φαινόμενα με τα μάτια της ψυχής, με τα δικά μας μάτια όπως είναι πριν καλυφθούν από τη συνήθεια των έτοιμων ιδεών και γνώσεων. Μπαίνουμε σε μιαν άλλη εποχή, σε μιαν αποχή από έτοιμες πνευματικές συνταγές και γυρεύουμε να βρούμε τι είναι ο κόσμος για εμάς, όχι τι είναι γενικά και αόριστα. Τότε πετυχαίνουμε μια νέα πραγματική, βαθιά και

αναμφισβήτητη «διαύγεια». Αυτό σιοπεύει το Ζεν και η Φαινομενολογία με άλλους όρους. Η φιλοσοφία του δυτικού πολιτισμού προσπαθεί να βρει την αλήθεια, αλλάζοντας το πρόσωπο με μια μάσκα, ενώ το Ζεν ψάχνει κάτω από το πρόσωπο.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ο Μπασό έγραψε ποίηση ακολουθώντας αυτές τις αρχές. Τα Χαϊκού του που περιλαμβάνονται στις ανθολογίες «Ένα τσουβάλι κάρβουνα», «Ένα καμαράκι στην αυλή» και «Ο μανδύας της Μαϊμούς» απομακρύνονται από το συναισθηματισμό και παρουσιάζουν μια γαλήνια ενασχόληση με την καθημερινή ζωή.

Στο μεταξύ είχε ανοίξει την πόρτα του σπιτιού του. Άρχισε να βγαίνει έξω και μερικές φορές να κάνει σύντομα ταξίδια. Οι όροι όμως με τους οποίους συναντούσε τους ανθρώπους είχαν μετατραπεί. Όλοι τον θεωρούσαν ένα μεγάλο ποιητή και δάσκαλο του Ζεν. Ο θάνατος τον βρήκε πάνω στην ακμή της φήμης του. Αλλά λίγο καιρό πριν, ήταν ήδη αθάνατος.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΛΑΝΑΣ

Χειμώνας 2002